



Михайло Яковчук – науковий співробітник відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, учитель-методист з німецької мови, Заслужений учитель України, м. Київ, Україна.

Кола наукових інтересів: інноваційні технології викладання іноземних мов, інтегроване навчання іноземних мов, розвиток обдарованості особистості, методика викладання іноземних мов.

 mjakow978@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-2474-6056>

УДК 373.5.016:811'243

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-4-221-232>

Подано до редакції: 10.11.2025

Прийнято після рецензування: 18.12.2025

Затверджено до друку: 20.12.2025

Опубліковано: 22.12.2025

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ МОВЛЕННЄВИХ СИТУАЦІЙ УЧНІВ 7–8-Х КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано технологію компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів закладів загальної середньої освіти засобами мовленнєвих ситуацій, визначено її компоненти, етапи та запропоновану систему комунікативних дій, що мають виконувати учні у процесі її реалізації. Схарактеризовано методичні функції мовленнєвих ситуацій як важливих засобів формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, проаналізовано тематику і вимоги чинних модельних навчальних програм, окреслено комунікативні уміння, які мають демонструвати учні за результатами навчання в 7–8-х класах. Автором підготовлено зміст тематичних комунікативних завдань для закладів загальної середньої освіти як засобів інтегрованого формування в учнів механізмів ситуаційно спрямованого іншомовного спілкування відповідно до передбачених навчальною програмою сфер і тем. Основні концепти проведеного дослідження було апробовано автором у власній педагогічній діяльності.

Ключові слова: мовленнєва ситуація; компетентнісно орієнтоване навчання; учні 7–8-х класів.

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма вимагає переходу від засвоєння знань до компетентнісного підходу, що передбачає формування в учнів не лише знань, а й здатності до їхнього практичного застосування в реальних життєвих ситуаціях. Однією з ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, є іншомовна комунікативна компетентність (ІКК). Особливої актуальності набуває проблема ефективної організації навчання іноземної мови у 7–8-х класах, коли в учнів зростає потреба в самовираженні, розширюється коло соціальних контактів, а також формується власна мотивація до навчання. У цьому контексті важливим дидактичним інструментом виступають мовленнєві ситуації, які забезпечують ситуативне, змістовне та особистісно значуще іншомовне спілкування. Однак на практиці ще не розроблено достатньо технологічні підходи до системного використання мовленнєвих ситуацій як засобу цілеспрямованого формування ІКК у зазначеній віковій категорії учнів. Саме це спонукало до перегляду конкретизації підходів до компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів 7–8-х класів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що проблема формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів різного віку розглядалася у працях таких дослідників, як Н. Бібік, С. Ніколаєва, О. Савченко, О. Карп'юк, І. Зимня, які акцентували увагу на значущості компетентнісного підходу в навчанні іноземних мов. Комунікативний підхід до навчання широко висвітлено в роботах Г. Китаєвої, С. Гончаренко, В. Красницької, що підкреслюють роль соціальних ситуацій у розвитку іншомовного мовлення. Дослідження В. Редька, зосереджені на методичних особливостях організації іншомовної діяльності з використанням ситуативно-рольових ігор, автентичних завдань та проектної діяльності (Редько, 2019). Водночас актуальною залишається потреба в розробленні цілісної технології, що об'єднує ці підходи в межах навчального процесу ЗЗСО, з урахуванням вікових особливостей учнів 7–8-х класів та вимог чинних модельних навчальних програм.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та практично змоделювати технологію формування іншомовної комунікативної компетентності учнів 7–8-х класів закладів загальної середньої освіти засобами мовленнєвих ситуацій.

Відповідно до зазначеної мети в статті ставляться такі **завдання**: здійснити теоретичний аналіз наукових підходів до формування ІКК учнів основної школи в контексті компетентнісного навчання; визначити сутність, структурні компоненти та дидактичні особливості технології формування ІКК засобами мовленнєвих ситуацій; описати етапи реалізації зазначеної технології у процесі навчання учнів 7–8-х класів ЗЗСО; визначити зміст, функції та роль мовленнєвих ситуацій як засобів розвитку комунікативних умінь у межах тематичних сфер спілкування та розробити змістові моделі тематичних комунікативних завдань, спрямованих на інтегроване формування мовленнєвих навичок відповідно до вимог чинних модельних навчальних програм.

Результати та обговорення. Формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів основної школи розглядається як один із пріоритетних напрямів сучасної освіти, що відображається в положеннях Державного стандарту базової середньої освіти та Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020; Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (ЗЄР), 2003). Відповідно до компетентнісного підходу ІКК трактується не лише як володіння мовними знаннями, а і як здатність ефективно, доречно та самостійно використовувати іноземну мову в типових ситуаціях спілкування, орієнтуючись на мовні норми, соціальні ролі й комунікативні наміри.

У науковій літературі ІКК визначається як інтегрована характеристика особистості, що поєднує мовну, мовленнєву, соціокультурну, стратегічну та соціальну компетенції (Ніколаєва, 2023). Основними критеріями сформованості ІКК вважається здатність учнів сприймати й продукувати іншомовні висловлювання, брати участь у діалозі, розуміти соціокультурні контексти та ефективно співпрацювати з іншими.

Комунікативний підхід, який є основою сучасного навчання іноземних мов, ґрунтується на ідеї, що мова вивчається як засіб міжособистісного спілкування. Цей підхід акцентує увагу на розвитку функціональних мовленнєвих умінь у конкретних ситуаціях, уникаючи ізоляції граматики від змісту. Комунікативно орієнтоване навчання передбачає використання автентичних матеріалів, інтерактивних методів (діалоги, рольові ігри, дискусії) і створення мовленнєвих ситуацій, наближених до реальних.

Компетентнісний підхід до навчання іноземної мови, що закріплений у нормативних документах НУШ, має на меті формування здатності учнів ефективно діяти в різних життєвих ситуаціях з використанням іноземної мови (Нова українська школа, 2016). У його межах важливою є не лише мовна підготовка, а й розвиток особистісних якостей: критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту, здатності до співпраці. Такий підхід викладено в наукових публікаціях українських учених-педагогів (Бібік, 2004; Пометун, 2004), які наголошують на необхідності формування ключових і предметних компетентностей одночасно.

Таким чином, сучасні наукові підходи до формування ІКК в учнів основної школи збігаються в розумінні необхідності:

- контекстуального та ситуаційного навчання;
- поєднання мовної підготовки з розвитком соціальних і когнітивних умінь;
- особистісної спрямованості навчання;
- активного використання інтерактивних методів і засобів.

На основі синтезу цих підходів можливе створення ефективної педагогічної технології, яка забезпечить цілеспрямоване формування іншомовної комунікативної компетентності відповідно до вікових особливостей учнів 7–8-х класів та вимог освітньої програми.

Технологія формування ІКК засобами мовленнєвих ситуацій — це цілісна педагогічна система, яка передбачає цілеспрямовану організацію навчального процесу з іноземної мови через моделювання життєво наближених ситуацій спілкування. Її основне завдання — забезпечити умови, за яких учні зможуть на практиці застосовувати мовні знання та формувати мовленнєві вміння відповідно до визначених тем, сфер спілкування та комунікативних намірів. Така технологія відповідає положенням компетентнісного підходу, оскільки передбачає не лише засвоєння мовного матеріалу, а й формування здатності використовувати його в інтерактивній мовленнєвій діяльності. У табл. 1 узагальнено сутність, структурні компоненти та дидактичні особливості технології формування ІКК засобами мовленнєвих ситуацій.

Таблиця 1. Характеристика технології формування ІКК засобами мовленнєвих ситуацій

Компонент / Ознака	Зміст / характеристика
Сутність технології	Цілісна педагогічна система організації навчання, яка забезпечує формування ІКК шляхом моделювання життєвих ситуацій іншомовного спілкування
Цільовий компонент	Формування ІКК відповідно до тем, сфер і видів мовленнєвої діяльності, передбачених навчальною програмою
Змістовий компонент	Тематичні мовленнєві ситуації, адаптовані до віку й інтересів учнів 7–8-х класів; комунікативні завдання, що охоплюють актуальні соціальні ролі та сфери спілкування
Процесуальний компонент	Послідовні етапи реалізації: мотиваційний → орієнтаційний → практичний → рефлексивний. Форми роботи: парна, групова, рольова гра, інтерактивні вправи
Оцінювально-результативний компонент	Критерії оцінювання: мовленнєва правильність, доречність, повнота висловлювання, комунікативна ініціатива, адаптація до ситуації. Залучення самооцінювання і взаємооцінювання
Ситуативність	Завдання моделюють реальні або близькі до реальних ситуації спілкування; учні виступають у різних соціальних ролях (покупець, учень, турист, друг та ін.)
Інтерактивність	Мовленнєва діяльність реалізується через взаємодію: діалоги, обговорення, симуляції, мінідебати, переговори
Контекстуальність	Кожне завдання пов'язане з конкретним контекстом: місце, ситуація, мета спілкування, ролі учасників
Інтегрованість	Поєднання різних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) в межах одного завдання
Адаптивність	Можливість варіювати складність, тематику, типи завдань відповідно до рівня підготовки та вікових особливостей учнів
Рефлексивність	Стимулювання учнів до аналізу своєї мовленнєвої діяльності, виявлення труднощів і шляхів їх подолання

Зміст мовленнєвої ситуації формулюється в завданні, де зазвичай вказуються а) мета діяльності; б) обставини, в яких вона виконується; в) об'єкт, що підлягає обговорюванню; г) суб'єкт, який бере участь в обговорюванні. Якщо метою ситуації передбачається спілкування в межах кількох тем або завдання сформульовано дещо узагальнено, то доцільно його конкретизувати мовленнєвими опорами у вигляді плану, запитань тощо.

Методичні функції мовленнєвих ситуацій у процесі формування ІКК мають комплексний і системотворчий характер, оскільки забезпечують не лише розвиток мовних навичок, а й створення умов для активного використання мови в реальному або наближеному до реально-го контексті спілкування. Розглянемо найважливіші з них:

1. *Мотиваційна функція.* Мовленнєва ситуація пробуджує інтерес до навчання іноземної мови, оскільки передбачає особистісно значущий зміст і елементи гри, вибору або реальної життєвої проблеми. Наприклад: учень має домовитися з другом про зустріч або відповісти на електронний лист – це викликає зацікавленість і внутрішню потребу висловитися.

2. *Комунікативно орієнтована функція.* Ситуація створює комунікативну потребу – учні не просто відтворюють мовні одиниці, а застосовують їх із певною метою в конкретному контексті, що є ключовим для формування ІКК. Учень обирає, що сказати, як відреагувати, якими засобами це зробити — таким чином реалізується інтенція спілкування.

3. *Контекстуалізаційна функція.* Ситуація надає контекст для мовленнєвих дій: вона визначає учасників, мету, умови спілкування, що формує реалістичну або умовно-реалістичну модель комунікації. Завдяки цьому мовні структури не вивчаються ізольовано, а засвоюються в логічних умовах їх уживання.

4. *Інтегративна функція.* Мовленнєві ситуації сприяють інтеграції різних видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письма) та мовних компетенцій (лексичної, граматичної, соціокультурної тощо) в єдину комунікативну дію. Наприклад: для участі в діалозі учень повинен зрозуміти репліку (аудіювання), сформулювати відповідь (говоріння), скористатись культурно доречними фразами (соціокультурна компетенція).

5. *Формувальна функція.* Мовленнєва ситуація дає змогу формувати і вдосконалювати комунікативні вміння — як репродуктивні (відтворення готових зразків), так і продуктивні (самостійне створення висловлювань). Це забезпечує розвиток ініціативності, гнучкості мислення, здатності до імпровізації.

6. *Соціалізуюча функція.* Ситуації сприяють розвитку соціальних умінь: працювати в парі, обмінюватися думками, домовлятися, висловлювати згоду чи заперечення, що формує соціальну компетентність.

Формування ключових компетентностей учнів 7–8-х класів – це складний і тривалий процес, що ґрунтується на їхньому навчальному досвіді, набутому в попередніх класах. Основним засобом навчання іноземних мов є підручник, який має відповідати віковим особливостям учнів, тематиці ситуаційного спілкування, містити необхідний лексичний інвентар і цікаві для учнів завдання, спрямовані на формування та розвиток ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Проаналізувавши зміст чинних підручників іноземних мов для учнів 7–8-х класів щодо використання мовленнєвих ситуацій як засобів навчання іншомовної комунікації, можна відзначити наявність у них деяких ситуаційних завдань, спрямованих на розвиток мовленнєвих умінь у процесі компетентісно орієнтованого навчання. Проте більшість із них не чітко спроектована на формування ключових компетентностей здобувачів освіти.

З урахуванням презентованих вище концептів нами було розроблено мовленнєві ситуації, орієнтовані на розвиток десяти ключових компетентностей учнів у чинній модельній навчальній програмі (Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти, 2021). У представленому списку наведено зразки, на наш погляд, найбільш типових за змістом мовленнєвих ситуацій, що можуть зустрітись в реальному житті. Мовне та інформаційне їх наповнення узгоджується з вимогами модельної навчальної

програми для 7–8-х класів, зокрема з тематикою спілкування учнів, їхніми мовними потенційними можливостями. Зміст ситуацій пропонує учням здійснювати спілкування в різних часових межах, зокрема в теперішньому, минулому, майбутньому дієслівних часах, форми яких їм відомі. Також від учнів вимагається не тільки транслювати певну інформацію відповідно до теми спілкування, а й обґрунтовувати свої думки, висловлювати власне ставлення до об'єктів, про які мовиться, що передбачено мовленнєвими функціями програми. У таблицях 2 і 3 наведено приклади мовленнєвих ситуацій для компетентісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів 7–9-х класів.

Таблиця 2. Приклади мовленнєвих ситуацій для компетентісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів 7-го класу

Тема	Мовленнєва ситуація
Я, моя родина та мої друзі	Твій друг/твоя подруга запрошує тебе на свій день народження і хоче дізнатися, чи ти прийдеш. Ти із задоволенням приймаєш його/її запрошення. Але в тебе є кілька запитань. З'ясуйте та обговоріть такі моменти: - час святкування; - гості; - допомога; - чи потрібно щось принести
Улюблені речі	Твій іноземний друг / твоя іноземна подруга пише тобі, що його/її запросили на вечерю до тітки, і він/вона хотів би купити їй квіти. Він/вона запитує тебе, що роблять люди в Україні, коли їх запрошують на вечерю. Напиши йому/їй короткого листа та розкажи про: - що ти робиш, коли тебе запрошують у гості; - які подарунки ви приносите і з якої нагоди
Спорт	Твій друг / твоя подруга любить спорт і бере участь у різноманітних спортивних змаганнях. Ти теж цікавишся спортом. Обговоріть та з'ясуйте: - якими видами спорту ви займаєтесь; - чи регулярно ви тренуєтесь; - чи берете ви участь у змаганнях; - чи подобається вам дивитися спортивні змагання; - хто для вас є улюбленим спортсменом
Відпочинок та дозвілля	Ви пропонуєте друзям вирушити у дводенний велотур на вихідних. Розкажіть їм про свою ідею. Обговоріть такі моменти: - куди ви плануєте подорожувати; - що там є особливо цікавого; - ночівля; - що взяти із собою; - хто про що подбає
Кіно	Ти нещодавно відвідав театр. Театральна вистава справила на тебе глибоке враження. Напиши лист своєму другові / своїй подрузі та розкажи: - яку виставу ти дивився; - хто грав у виставі; - які думки, враження, емоції викликає побачене; - переконай свого друга/свою подругу переглянути цю виставу

Таблиця 3. Приклади мовленнєвих ситуацій для компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів 8-го класу

Тема	Мовленнєва ситуація
Навколишнє середовище	Твій клас організовує екологічний тиждень у школі. Після уроків відбулися збори, де ти взяв участь в організації екологічного проєкту. Розкажи своєму другу / своїй подрузі про цей проєкт. Наведені нижче пункти допоможуть тобі: - тема (наприклад, захист тварин); - діяльність у школі (наприклад, відео, вікторина, дискусія) та поза школою (наприклад, інформаційний стенд у пішохідній зоні тощо); - коли (під час канікул, на вихідних); - витрати (скільки, хто платить); - підготовка також під час уроків; - залучення вчителів
Цифрові технології	За результатами опитування, третина дітей у віці 13–15 років користується смартфонами в громадському транспорті. Багатох завжди дратують люди, які заважають іншим гучними телефонними розмовами. А як ви вважаєте? Поспілкуйтеся та з'ясуйте: - чи це глобальна проблема; - в яких ситуаціях та де використання мобільного телефону найбільше дратує інших людей; - заборона мобільних телефонів у громадському транспорті; - як часто та для чого ви користуєтесь смартфоном; - як впливає на вас користування смартфоном
Україна та країна, мова якої вивчається	Твій друг / твоя подруга з Німеччини запросили тебе в гості до Гамбурга на два тижні. Напиши листівку з Гамбурга своєму вчителю німецької мови. Розкажи про: - розташування міста; - атмосферу; - визначні пам'ятки; - мову; - твої враження
Робота і наука	Багато молодих людей за кордоном працюють під час канікул, щоб покращити своє фінансове становище. Вони розносять газети та брошури, доглядають за домашніми тваринами, доглядають за дітьми. Чи ти коли-небудь працював улітку? Розкажи про свій досвід друзям. Зверни увагу на такі пункти: - де ти працював; - як довго ти працював; - чи сподобалася тобі ця робота; - на що ти використав зароблені гроші? - чи потрібні тобі знання іноземної мови для майбутньої роботи
Музика	Твій співрозмовник проти класичної музики. Спробуй пояснити йому, що ця музика не менш важлива, ніж популярна музика. Аргументуй свою думку
Література	Сьогодні люди мало читають, тому що інші медіа (наприклад, телебачення чи інтернет) пропонують набагато яскравішу та доступнішу форму розваг. Чи є читання вже не актуальним? Поспілкуйтеся зі своїми друзями та з'ясуйте: - що ви любите читати; - чи є у вас улюблена книга? - що для вас важливо, коли ви обираєте книгу для читання (жанр; чи є книга цікавою, пізнавальною та захоплюючою тощо); - яка, на вашу думку, користь від читання

Розглянемо етапи реалізації технології формування іншомовної комунікативної компетентності учнів 7–8-х класів засобами мовленнєвих ситуацій. Ці етапи забезпечують послідовність, логічну структурованість і практичну ефективність навчального процесу:

1. Мотиваційно-орієнтаційний етап

Мета: зацікавити учнів темою комунікативної ситуації, створити внутрішню потребу у використанні іноземної мови.

Завдання етапу:

- актуалізувати наявні знання та досвід учнів;
- представити мовленнєву ситуацію в контексті теми;
- окреслити комунікативну мету діяльності (наприклад, домовитися, дати пораду, зробити запит).

Методи та прийоми:

- постановка проблемного запитання;
- перегляд короткого відео або фото з реального життя;
- мотиваційна бесіда або мозковий штурм;
- загадка-ситуація.

2. Орієнтаційно-підготовчий етап

Мета: забезпечити мовну, мовленнєву та культурну підготовку учнів до виконання ситуативного завдання.

Завдання етапу:

- опрацювати лексико-граматичні структури, необхідні для ситуації;
- ознайомити з комунікативними моделями мовленнєвої поведінки;
- активізувати фонетичні навички;
- сформувати уявлення про соціокультурні норми спілкування в представленій ситуації.

Методи та прийоми:

- інтерактивні вправи на лексику та граматику;
- вивчення моделей діалогів або зразків висловлювань;
- парне тренування фраз та мовленнєвих кліше;
- виконання вправ на зіставлення культурних норм.

3. Практично-діяльнісний етап

Мета: забезпечити реалізацію мовленнєвої ситуації в умовах навчального спілкування з максимальною наближеністю до реального життя.

Завдання етапу:

- створити умови для виконання комунікативного завдання;
- активізувати комунікативні дії учнів;
- стимулювати мовленнєву ініціативу, взаємодію, використання різних стратегій.

Методи та прийоми:

- рольові ігри, ситуативні діалоги;
- мініпроекти, інтерв'ю;
- обговорення, дебати, групова дискусія;
- квест, симуляція, навчальні вистави.

4. Рефлексивно-оцінювальний етап

Мета: оцінити рівень досягнення комунікативної мети, усвідомити власні результати і труднощі, сприяти подальшому вдосконаленню мовленнєвих умінь.

Завдання етапу:

- здійснити самооцінювання та взаємооцінювання комунікативної діяльності;

- дати учням зворотний зв'язок;
- визначити рівень сформованості ІКК;
- обговорити вдалі приклади мовленнєвої взаємодії та шляхи вдосконалення.
- *Методи та прийоми:*
- чек-листи, критерії оцінювання;
- колективне обговорення результатів;
- щоденник рефлексій, коротке письмове висловлювання з фокусом на самооцінку.

Наведемо приклади до кожного з етапів реалізації технології формування іншомовної комунікативної компетентності засобами мовленнєвих ситуацій для учнів 7-го та 8-го класів у контексті навчання німецької мови з наведених вище ситуацій.

Мовленнєва ситуація (7-й клас):

Dein Freund/deine Freundin lädt dich zu seiner/ihrer Geburtstagsfeier ein und möchte wissen, ob du kommst. Du nimmst seine/ihre Einladung gerne an. Aber du hast ein paar Fragen. Erkundigt euch und besprecht folgende Punkte:

- die Uhrzeit der Feier;
- die Gäste;
- Hilfe;
- ob du etwas mitbringen sollst

Етап	Опис дій учителя та учнів	Приклади діяльності/ висловлювань
1. Мотиваційно-орієнтаційний	Учитель починає урок із запитання: „Wann hast du Geburtstag?“ „Wie feierst du deinen Geburtstag?“ Потім демонструє коротке відео або фото з дитячого дня народження в Німеччині. Учні висловлюють перші асоціації	S: „Ich habe im März Geburtstag.“ S: „Ich lade meine Freunde ein.“ Учні здогадуються, про що буде мовленнєва ситуація
2. Орієнтаційно-підготовчий	Учні працюють з новою лексикою (наприклад: einladen, kommen, helfen, mitbringen, Uhrzeit, Gäste). Учитель подає зразки реплік запрошення та запитань. Проводяться фонетичні тренування	Wortschatz: „die Einladung“, „die Feier“, „Wer kommt?“, „Was soll ich mitbringen?“ Redemittel: „Kommst du zu meiner Party?“ / „Wann beginnt sie?“ / „Kann ich dir helfen?“
3. Практично-діяльнісний	Рольова гра в парах: Один учень — іменинник/іменинниця, інший — запрошений друг. Вони розігрують ситуацію за карткою. Учні ставлять запитання й відповідають на них	A: „Ich habe am Samstag Geburtstag. Möchtest du kommen?“ B: „Ja, gern! Um wie viel Uhr beginnt die Party?“ A: „Um 16 Uhr. Meine Eltern und meine Freunde kommen.“ B: „Soll ich etwas mitbringen?“ A: „Ja, vielleicht etwas zu trinken.“

4. Рефлексивно-оцінювальний	Учні отримують чек-лист для самооцінювання: ✓ Я привітав/привітала; ✓ Я поставив/поставила чотири запитання; ✓ Я прийняв/прийняла запрошення. Обговорення: Що було легко/важко? Що потрібно повторити?	Check-Liste: ✓ Ich habe gesagt, dass ich komme. ✓ Ich habe nach den Gästen gefragt. ✓ Ich habe die Wörter „mitbringen“ und „helfen“ richtig verwendet. Reflexion: „Ich konnte gut fragen, aber ich habe das Wort „Uhrzeit“ vergessen.“
------------------------------------	--	---

Ця діяльність не лише формує реальні мовленнєві навички, а й розвиває емоційну та соціальну компетентність: уміння домовлятися, питати, пропонувати допомогу, бути ввічливим у запрошенні.

Мовленнєва ситуація (8-й клас):

Dein/e ausländische/r Freund/in ist der Meinung, dass man dank der modernen Medien heutzutage sehr viele Freunde finden kann. Er/sie würde gerne wissen, was du darüber denkst? Schreib ihm/ihr einen kurzen Brief. Achte dabei auf die folgenden Punkte:

- je mehr Freunde, desto besser;
- Freundschaft über soziale Medien;
- Vor- und Nachteile dieser Freundschaft;
- dein/e virtuelle/r Freund/in

Етап	Опис дій учителя та учнів	Приклади діяльності/ висловлювань
1. Мотиваційно-орієнтаційний	Учитель розпочинає обговорення: „Habt ihr Freunde im Internet?“ „Wie habt ihr sie kennengelernt?“ Потім учні дивляться коротке відео або читають невеликий пост про дружбу в мережі	S: „Ich habe einen Freund aus Spanien auf Instagram kennengelernt.“ S: „Online-Freunde sind cool, aber manchmal weiß man nicht, wer sie wirklich sind.“
2. Орієнтаційно-підготовчий	Учні працюють з тематичною лексикою: „soziale Netzwerke“, „chatten“, „gemeinsame Interessen“, „vertrauen“, „falsch“, „ehrlich“. Потім вивчають структуру особистого листа та корисні звороти	Корисні фрази для листа: – „Ich freue mich über deinen Brief.“ – „Ich finde, dass man online viele Freunde finden kann.“ – „Ein Vorteil ist..., aber ein Nachteil ist...“ – „Ich habe einen Online-Freund, der...“

3. Практично-діяльнісний	Учні самостійно або в парах пишуть чернетку листа іноземному другові. У тексті вони мають розкрити всі чотири пункти ситуації. Потім учні читають листи одне одному та обмінюються враженнями	Brief (Muster): „Liebe Anna, danke für deinen Brief. Du hast recht – durch soziale Netzwerke kann man viele neue Leute treffen. Ich finde, je mehr Freunde man hat, desto lustiger ist das Leben. Ich habe einen Online-Freund aus Polen. Wir haben viele gemeinsame Hobbys. Aber manchmal weiß man nicht, ob alles stimmt, was jemand schreibt.“
4. Рефлексивно-оцінювальний	Учні перевіряють лист за контрольним списком, потім проводиться взаємооцінювання у парах. Учитель надає коментарі щодо мовлення, структури й повноти	Check-Liste: ✓ Ich habe den Adressaten angesprochen. ✓ Ich habe meine Meinung geäußert. ✓ Ich habe meinen Internet- Freund / meine Internet- Freundin beschrieben. ✓ Ich habe Vor- und Nachteile genannt. Reflexion: «Ich konnte meine Meinung gut schreiben, aber ich habe ein paar Grammatikfehler gemacht.»

Ця етапність сприяє формуванню в учнів стійкої іншомовної комунікативної поведінки, поступовому розвитку мовленнєвої самостійності та стратегічної гнучкості у спілкуванні.

Запропонована технологія використання ситуаційного навчання іншомовного спілкування була апробована в шкільній практиці й засвідчила свою ефективність, значно удосконаливши рівень іншомовної комунікації учнів.

Результати проведеного дослідження дали підставу для висновку, що навчально-розвивальний потенціал мовленнєвих ситуацій полягає передусім у їхній спрямованості на розвиток освітнього досвіду учнів, їхніх особистісних якостей, предметних та загальнопредметних умінь, зокрема характеризувати, розповідати, описувати, зіставляти, уточнювати інформацію через запитання, погоджуватися, відмовляти, використовуючи вербальні й невербальні засоби тощо. Дотримуючись запропонованої технології, учні ґрунтовніше оволодівали тематичними лексичними одиницями в межах змісту ключових компетентностей. Використання запропонованих мовленнєвих опор допомагало учням створювати цілісні, логічно структуровані висловлення, а зміст більшості висловлень містив мовленнєві зразки оцінних суджень, узагальнень і висновків, демонстрував власне ставлення учнів до предмета спілкування.

Висновки та перспективи подальших розвідок. У результаті розгляду змісту та використання навчально-мовленнєвих ситуацій як засобів компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у ЗЗСО обґрунтовано актуальність проблеми, визначено та інтерпретовано концептуальні засади для виконання окреслених завдань. Презентовано змістову характеристику й вимоги до компетентісно орієнтованих мовленнєвих ситуацій. Описано зміст навчально-мовленнєвих ситуацій, представлено та інтерпретовано його етапність. Розроблена технологія отримала позитивні відгуки в учителів іноземних мов і методистів та впроваджена у шкільну практику. Запропонована технологія формування іншомовної комунікативної компетентності на основі мовленнєвих ситуацій забезпечує системність, послідовність і практичну спрямованість навчання. Вона враховує вікові особливості учнів 7–8-х класів, відповідає

вимогам модельних навчальних програм і сприяє розвитку цілісної особистості, здатної ефективно функціонувати в іншомовному середовищі.

Подальша наукова робота може бути спрямована на розширення апробації розробленої технології, її адаптації до дистанційного формату навчання, а також створення цифрових навчальних продуктів на основі запропонованих мовленнєвих ситуацій.

Використані джерела

- Бібік, Н. М. (2004). Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* (с. 45–50). Київ: К.І.С.
- Державний стандарт початкової освіти. (2019). *Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 (зі змінами в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688)*. [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/6882019-%D0%BF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6882019-%D0%BF)
- Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (ЗЄР). (2003). Київ: Ленвіт.
- Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т.М.). Рекомендовано МОН України: наказ від 12.07.2021 р. № 795. <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/inozemna-mova/>
- Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. (2016). Київ. МОН України.
- Ніколаєва, С. Ю. (Наук. ред.). (2002). *Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник*. Київ: Ленвіт.
- Пометун О. І. (2004). Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* (с. 15–24). Київ: К. І.С.
- Редько В.Г. (2019). Організація компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі: метод. рек. Київ: КОНВІ ПРИНТ.

References

- Bibik N. M. (2004). Kompetentnistnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz zastosuvannya . *Kompetentnistnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektivy* (s. 45–50). Kyiv: K.I.S. (in Ukrainian).
- Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity. (2019). *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 r. № 87 (zi zminamy v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 lypnia 2019 r. № 688)*. [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/6882019-%D0%BF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6882019-%D0%BF) (in Ukrainian).
- Zahalnoieuropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia (ZIEr). (2003). Kyiv : Lenvit(in Ukrainian) .
- Modelna navchalna prohrama «Inozemna mova. 5–9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity (avtory: Redko V. H., Shalenko O. P., Sotnykova S. I., Kovalenko O. Ya., Koropetska I. B., Yakob O. M., Samoiliukevych I. V., Dobra O. M., Kior T.M.). Rekomendovano MON Ukrainy: nakaz vid 12.07.2021 r. № 795. <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/inozemna-mova/> (in Ukrainian).
- Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly. (2016). Kyiv: MON Ukrainy (in Ukrainian).
- Nikolaieva, S. Yu. (Nauk. red.). (2002). *Metodyka navchannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh: Pidruchnyk*. Kyiv: Lenvit (in Ukrainian).
- Pometun O. I. (2004). Teoriia i praktyka poslidovnoi realizatsii kompetentnisnogo pidkhodu v dosvidi zarubiznykh kraïn . *Kompetentnistnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektivy* (s. 15–24). Kyiv: K.I.S. (in Ukrainian).
- Redko V.H. (2019). Orhanizatsiia kompetentnisno oriïentovanoho navchannia inozemnykh mov u pochatkovii shkoli: metod. rek. Kyiv: KONVI PRINT (in Ukrainian).

Mykhailo Yakovchuk, research fellow of the Department of foreign language teaching Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, teacher-methodologist in German, Honored teacher of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Research interests: innovative technologies of teaching foreign languages, integrated teaching of foreign languages, development of individual giftedness, method of teaching foreign languages, etc.

TECHNOLOGY FOR DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH SPEECH SITUATIONS FOR STUDENTS IN GRADES 7 –8 OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article substantiates the technology of competence-oriented teaching of foreign language communication to students of general secondary education institutions through speech situations, defines its components, stages, and proposes a system of communicative actions to be performed by students in the process of its implementation. It describes the methodological functions of speech situations as important means of forming intercultural foreign language communication competence, analyzes the topics and requirements of current model curricula, and outlines the communicative skills that students should demonstrate based on the results of their education in grades 7–8. The author has prepared the content of thematic communicative tasks for general secondary education institutions as a means of integrated formation of mechanisms of situationally oriented foreign language communication in students in accordance with the areas and topics provided for in the curriculum. The main concepts of the study were tested by the author in his own pedagogical activity.

Keywords: speech situation; competence-oriented learning; students of grades 7–9.